

УДК 378:008:7.012: 004.92:005.336.2

Максимова А. Б.,
викладач Мистецького інституту
художнього моделювання та дизайну
імені Сальвадора Далі, м. Київ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ПРОЕКТНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

***Анотація.** У статті розглядаються можливості оновлення професійної підготовки майбутніх дизайнерів-графіків на засадах компетентнісного підходу. Охарактеризована група спеціально-фахових професійних та проектно-діяльнісних компетенцій, що мають формуватися у фахівців графічного дизайну при вивченні спецдисциплін і спрямовуватися на підвищення рівня проектної культури.*

***Ключові слова:** професійна підготовка, компетентність, професійні компетенції, графічний дизайн, проектна культура.*

***Постановка проблеми, її зв'язок із важливими завданнями.** Головним результатом дизайн-освіти є якісна професійна підготовка майбутнього фахівця, здатного самостійно і компетентно здійснювати проектні розробки, виконувати проектні задачі, приймати відповідні рішення у подальшій професійній діяльності. Основою моделювання професійної підготовки майбутніх фахівців став компетентнісний підхід, що спирається на світову освітню практику й переходить на позиції ключової методології її модернізації [4, с. 494].*

Упровадження і реалізація компетентнісного підходу актуалізує необхідність наукових пошуків із метою вдосконалення теоретичних і методологічних питань у професійній підготовці майбутніх дизайнерів-графіків з високим рівнем проектної культури, що мають відповідати європейським стандартам вищої професійної школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Теоретико-методологічним підґрунтям у галузях філософії, педагогіки і психології на засадах компетентнісного підходу слугують фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних науковців – І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало; у галузі теорії і методики мистецької та дизайнерської освіти – О. В. Баніт, А. В. Бойчук, В. Я. Даниленко, О. М. Олексюк, Л. В. Оружа, В. Ф. Прусак, В. О. Радкевич, О. П. Рудницька, О. О. Фурса та ін. Питання розвитку проектної культури підіймали у своїх дослідженнях переважно зарубіжні науковці – Р. Арнхейм, Б. Арчер, Ю. В. Веселова, О. І. Генісаретський, О. В. Каукіна, Н. М. Кріштал, В. В. Папанек, В. Ф. Сидоренко, О. О. Ческідова та ін. На засадах компетентнісного підходу проблема розвитку проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків у процесі професійної підготовки поки що не вивчалася.

Формулювання мети статті: обґрунтувати розуміння компетентнісного підходу і необхідності його реалізації у професійній підготовці майбутніх дизайнерів-графіків з високим рівнем розвитку проектної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. До сутності розуміння компетентнісного підходу у підготовці дизайнерів входять такі змістові:

- методологія проектування цілей освітнього процесу, визначення цілей освітніх програм і результатів планування навчання з орієнтацією на вузькопрофільні й професійні навички, соціально-особистісні вміння;

- поєднання цілей і результатів навчання з вимогами роботодавця, професійними державними і міжнародними стандартами;

- побудова навчального процесу як багаторівневого й нелінійного розгортання навчання, формування освітніх програм згідно з вимогами індивідуальних особливостей студентів [2, с. 4].

Компетентнісний підхід націлений на розвиток цілісної системи універсальних знань, вмінь і навичок, а також активізує самостійну діяльність та особисту професійну відповідальність студента, що у цілому визначаються сумою показників якості освіти – компетенціями [3].

Варто зауважити, за теоретичними дослідженнями у галузі педагогіки, поняття «компетенція» і «компетентність» розрізняються. Поняття «компетенція» слід розуміти як загальний термін, що використовується для визначення сукупності результатів навчання й елементів змісту знань, вмінь і навичок та професійного досвіду [2, с. 4].

Отже, *компетенція* – загальна вимога до освітньої підготовки майбутнього дизайнера-графіка, що обумовлюється необхідністю для його успішної професійної діяльності у галузі графічного дизайну.

Компетентність – ступінь володіння компетенціями, що включає внутрішні якості особистості; це динамічна характеристика і розглядається як властивість, як процес і як стан фахівця-професіонала; сукупність стійких, постійно проявлених особливостей фахівця та забезпечує

якісний і кількісний рівень професійної діяльності [2, с. 4]. На відміну від компетентності, що показує ступінь адаптації фахівця до соціокультурного середовища, його здатність до професійної діяльності, компетенція – відносно статична категорія, і носить рівневий характер [2, с. 6].

Вітчизняні вчені визначають наступну ієрархію компетенцій фахівця – ключові, загально-фахові, спеціально-фахові [1, с. 4]:

- ключові (базові) охоплюють діяльнісні процеси і проявляються в контексті структури діяльності людини (ціннісно-сміслові, загальнокультурні, навчально-пізнавальні, інформаційні, комунікативні, особистісного самовдосконалення та ін.);

- загально-фахові (загально-предметні) опираються на певну категорію сукупності фахівців, професійна діяльність яких здійснюється на основі певного напрямку (педагогічний, психологічний, мистецтвознавство, образотворче мистецтво, дизайн, культурологія тощо);

- спеціально-фахові набуваються при професійній підготовці за певними спеціальностями й спеціалізаціями (графічний дизайн, дизайнер комп'ютерної графіки, дизайнер графічних робіт, дизайн реклами тощо).

Зараз в Україні відбувається модернізація дизайн-освіти та системи професійної підготовки майбутніх дизайнерів, головною метою якої є все більш жорсткі умови й вимоги з боку роботодавця й соціуму до компетентності професійних дизайнерів-графіків. Як правило, мистецькі ВНЗ I-IV рівнів акредитації при професійній підготовці фахівців з дизайну орієнтуються на державні освітні стандарти. Проте, останнім часом виявляються значні протиріччя між набутими майбутніми дизайнерами-графіками

теоретичними знаннями, практичними вміннями і навичками у процесі навчання та нинішніми вимогами роботодавця.

Охарактеризуємо сутність змісту невідповідностей вимог державного освітнього стандарту й вимог роботодавця до професійних кваліфікаційних характеристик професійного дизайнера-графіка:

- використання традиційних методів і підходів до навчання у вищій професійній школі;

- обмеженням норм часу викладання академічних дисциплін («Рисунок», «Живопис») та спецдисциплін («Проектування», «Комп'ютерне проектування» й ін.);

- відсутністю об'єктивного контролю й діагностики рівнів отриманих теоретичних знань, практичних вмінь і навичок у процесі виконання семестрових, курсових і дипломних проектів з боку експертів та роботодавців;

- невідповідністю навчальних програм і навчально-методичного забезпечення відповідно до змін сучасного соціокультурного середовища;

- низькою психологічною адаптацією студентів-дизайнерів до здійснення проектної діяльності на високому професійному, культурному й якісному рівні.

Зазначені суперечності свідчать, що звична для багатьох мистецьких ВНЗ традиційна парадигма освіти ЗУН (знання, уміння, навички) реалізується тільки в ілюстративно-роз'яснювальній та наочно-практичній системі навчання студентів-дизайнерів.

Український дослідник Г. В. Єльнікова підкреслює, що замість традиційної парадигми освіти ЗУМ, згідно з принципами Болонського процесу, пропонується використовувати нову парадигму вищої освіти СВЕ (Competence Based Educations) – засновану на формуванні у студентів певних професійних компетенцій та діагностуванні рівня компетентностей

фахівців-випускників ВНЗ як результату вищої освіти [1].

Компетентнісний підхід у дизайн-освіті передбачає особливу організацію навчального процесу у вищій професійній школі. Якщо традиційна парадигма спрямована на формування у випускника системи знань, умінь і навичок, що забезпечують різні види професійної діяльності в стабільних умовах, то реалізація компетентнісного підходу буде сприяти формуванню готовності до ефективного розв'язання творчих, професійних, соціальних, особистісних проблем студентів графічного дизайну для активації власної проектної діяльності у соціумі.

У професійній підготовці майбутніх фахівців графічного дизайну компетентнісний підхід є об'єктивною умовою для розвитку проектної культури діяльності та проектної культури особистості, здатної до проектного мислення й здійснення інноваційного проектування, що у своєму синтезі охоплює розвиток проектної культури дизайнера-професіонала, який націлений на системний практико-реформуючий процес на користь суспільства, його духовного й матеріального збагачення.

У контексті досліджуваної проблеми неабиякий науковий інтерес становить «модель компетентнісного підходу при підготовці дизайнерів» ученого Н. М. Крісталь. Автором були сформульовані наступні ключові компетенції випускника-дизайнера: інформаційна, комунікативна, соціально-правова, компетенція діяльності, самовдосконалення, історико-культурна і культурно-просвітницька, художня, графічна, технологічна і проектно-технічна, економічна [2, с. 6].

Безумовно, зазначені ключові компетенції відіграють основну роль у професійній підготовці

дизайнерів, але, ми не знаходимо групи спеціально-фахових професійних компетенцій стосовно розвитку проектної культури фахівців графічного дизайну.

Відтак, ми пропонуємо виділити *спеціально-фахові професійні та проектно-діяльнісні компетенції* майбутнього фахівця графічного дизайну – це особистісні професійні досягнення, які розвиваються у процесі вивчення спецдисциплін у професійній підготовці молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів, магістрів у галузі графічного дизайну і включають разом з теоретичним, методологічним, проектувально-виконавським, планувально-організаційним компонентами довгострокову готовність до здійснення професійної діяльності на культурному і якісному рівні.

Окреслимо *групу спеціально-фахових професійних та проектно-діяльнісних компетенцій*, які будуть активізувати розвиток культури проектної діяльності в результаті вивчення майбутнім дизайнером-графіком спецдисциплін (дисципліни «Проектування»):

- знання основних вимог до методики процесу дизайнерського проектування;
- знання етапів дизайнерського проектування та їх послідовності;
- вміння планувати власну проектну діяльність у процесі виконання навчально-практичних завдань;
- знання основних та допоміжних засобів і можливості їх варіативного використання в процесі проектування відповідно до заданої тематики дизайнерської розробки об'єкту графічного дизайну;
- знання основних прийомів застосування елементів комплексних розробок у графічному дизайні;
- знання методологічних основ проектування одиничних та серійних об'єктів графічного дизайну;

- базові знання з психології дизайну, з основ культурології та естетики;

- досконале володіння традиційними (ручними, креслярськими) засобами проектування, графічними техніками, технічними рисунком тощо;

- досконале володіння комп'ютерними графічними програмами;

- базові знання екологічних, економічних та технологічних аспектів використання поліграфії.

Згідно з вищезазначеними спеціально-фаховими компетенціями, студенти дизайнери-графіки повинні вміти:

- самостійно формувати творче завдання, проводити їх детальний аналіз, складати дизайн-план до кожної проектної розробки;

- самостійно підбирати аналоги згідно з поставленим завданням та проводити їх детальний аналіз відповідно до потреб споживчого ринку;

- здійснювати оптимальний вибір графічних засобів для візуалізації творчої ідеї в об'єктах графічного дизайну, що має позитивно сприймати згодом цільова аудиторія;

- професійно використовувати закони композиційних побудов для вирішення конкретних проектних задач;

- застосовувати під час дизайнерського проектування традиційні графічні засоби та комп'ютерні технології;

- враховувати фактори та методи психологічного та емоційного впливу візуальних складових об'єктів графічного дизайну на споживача.

Означимо, що для розвитку культури проектної діяльності майбутніх дизайнерів-графіків, є необхідним наступні психолого-педагогічні умови з формування спеціально-фахових професійних і проектно-

діяльнісних компетенцій, які охоплюють систему педагогічних дій, націлених на підвищення ефективності навчального процесу:

- активізації професійного інтересу студентів до самовдосконалення, саморозвитку, самоорганізації, що спрямовані на професійну адаптацію і реалізацію у соціумі;

- розробку структурної моделі розвитку проектної культури майбутніх дизайнерів, що включає обов'язковий компонент – соціальне замовлення на професійну підготовку молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів та магістрів;

- впровадження методик розвитку проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків у спецдисципліни «Проектування», «Теоретичні основи проектування», «Комп'ютерне проектування», «Комплексне проектування» та інші;

- розробку і впровадження навчально-методичного забезпечення;

- діагностику рівнів розвитку проектної культури фахівців графічного дизайну за критеріями і показниками.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Узагальнюючи результати наукових пошуків, можна стверджувати, що компетентнісний підхід до розвитку проектної культури майбутніх дизайнерів-графіків за умови впровадження у навчальний процес буде активізувати здатності студентів максимально використовувати у власній проектній діяльності теоретичні знання, практичні вміння і навички, особистісні якості, що забезпечать у майбутньому професійну адаптацію і реалізацію, соціальну значимість й особистісну відповідальність за результати власних розробок.

У процесі дослідження нами охарактеризована група спеціально-фахових професійних і проектно-діяльнісних компетенцій, що мають формуватися в майбутніх дизайнерів-графіків у процесі вивчення спецдисциплін (дисципліни «Проектування») і будуть впливати на якість набуття досвіду і культури проектної діяльності, на вирішення проблемних дизайнерських задач, самоаналізу власних професійних дій та їх результату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єльнікова Г. В. Про впровадження компетентнісного підходу у навчальний процес вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / Г. В. Єльнікова // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 5. – С. 11. – Режим доступу до журн.: <http://tme.umo.edu.ua/>

2. Кришталь Н. М. Структура и содержание ключевых компетенций дизайнеров / Н. М. Кришталь // Компетентность. – М. : АСМС, 2010. – № 7. – С. 4-10.

3. Налиткина О. В. Компетентностный подход как основа новой парадигмы образования / О. В. Налиткина // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. – № 94. – 2009. – С. 170-174.

4. Олексюк О. М. Компетентнісно орієнтований освітній простір як основа модернізації вищої мистецької освіти / Ольга Миколаївна Олексюк // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір : наук. видання / за заг. ред. В. О. Огнев'юка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 494-501.

REFERENCES

1. Yel'nykova H. V. Pro vprovadzhennya kompetentnisnoho pidkholdu u navchal'nyu protses

vyschchoho navchal'noho zakladu [Elektronnyy resurs]/ H. V. Yel'nykova // Teoriya ta metodyka upravlinnya osvityu. – 2010. – # 5. – S. 11. – Rezhym dostupu do zhurn.: <http://tme.uomo.edu.ua/>

2. Kryshtal' N. M. Struktura y sodержanye klyuchevykh kompetensyy dyzaynerov / N. M. Kryshtal' // Kompetentnost'. – M. : ASMS, 2010. – # 7. – S. 4-10.

3. Nalytkyna O. V. Kompetentnostnyy podkhod kak osnova novoy paradyhmy obrazovanyya / O. V. Nalytkyna // Yzvestyya RHPU ym. A. Y. Hertsena. – # 94. – 2009. – S. 170-174.

4. Oleksyuk O. M. Kompetentnisno oriyentovanyy osvityniy prostir yak osnova modernizatsiyi vyshchoyi mystets'koyi osvity / Ol'ha Mykolayivna Oleksyuk // Suchasni stratehiyi universytet-s'koyi osvity: yakisnyy vymir : nauk. vydannya / za zah. red. V. O. Ohnev'yuka. – K. : Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 2012. – S. 494-501.

Максимова А. Б. Компетентностный подход к развитию проектной культуры будущих специалистов графического дизайна.

Аннотация. В статье рассматриваются возможности обновления профессиональной подготовки будущих дизайнеров-графиков на основе компетентностного подхода. Охарактеризована группа специально-профессиональных и проектно-деятельностных компетенций, которые должны формироваться у специалистов в области графического дизайна при изучении спецдисциплин и быть направлены на повышение уровня проектной культуры.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, компетентность, профессиональные компетенции, графический дизайн, проектная культура.

Maksimova A.B. Competence approach to the culture of design future specialists of graphic design.

Annotation. The article considers possibilities of updating professional training future graphic designers on the basis of competitive approach. Described a group of specially-professional and professional design-activity competences that should be formed of specialists in the study of graphic design disciplines and aimed at increasing their level of project culture.

Keywords: professional training, competence, professional competences, graphic design, project culture.

УДК 378:7(091:005.336.4)

Грищенко Ю. В.,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу педагогічної майстерності
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України, м. Київ

**МИСТЕЦТВО У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
ВЧИТЕЛЯ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ
ДОСВІДУ**

Анотація. У статті розглядаються особливості розвитку педагогічної освіти в Україні в другій половині XIX – на початку XX століття. Проаналізовано зміст вокально-хорової підготовки в педагогічних навчальних закладах досліджуваного періоду, яка продовжувала усталені традиції використання кращих досягнень національної музичної культури.

Ключові слова: педагогічні навчальні заклади, музичні дисципліни, досвід, учительські семінарії,